

Kedves Cserkészek! Ebben a „TUDÁSFA“ rovatban olyan ismereteket osztok meg veletek, amelyek az egyházi év jeles napjairól, valamint a népszokások színes rendjéről szólnak. Szólok a fontosabb családi szokásokról, de a társadalmi eseményekről is. NEM csak regös cserkészeknek, hanem minden vezetőnek, cserkésznek, de a családoknak is ajánlom. Miért? Mert az embernek a gyökereit ismernie kell. Az pedig a múltba vezet, a népmesék, balladák, mondák világába. S amíg ezeket ismerjük, addig tudjuk, hogy kik vagyunk! Bővebben itt találtok mindenhez anyagot. <https://kmcssz.org/regos-cserkesz/>

Jó munkát!

Jablonkay Lydia RVT

**Április – Szt. György hava – Bika hava – Tavasz hó / Szelek hava –
Báránytor (Rügyezés) hava**

*Kerek Isten fája, szép tizenkét ága,
szép tizenkét ágán ötvenkét hajtása,
ötvenkét hajtáson három aranyalma,
aki kitalálja, hull az áldás arra.*

Szent György napja – április 24.

A Szent György-nap Európa nagy részén **ősi pásztorünnep**, a néphagyomány e naptól számítja az igazi tavasz kezdetét.

Az egyház Sárkányölő Szent György ünnepét tette erre a napra.

Szent György Kappadokiából származott, a római hadsereg magas rangú katonatisztje volt. A legenda szerint legyőzte a sárkányt, amely a líbiai Silena város közelében lévő tóban élt, és naponta egy ember esett áldozatául. György megmentette a sárkánynak áldozatul kiszemelt királylányt.

A hőstett hatására a környékbeliek megkeresztelkedtek.

Györgyöt keresztény hite miatt börtönbe vetették, ahol megjelent előtte Krisztus és megjósolta hét évig tartó szenvedéseit. Szent Györgyöt 303 táján, a Diocletianus-féle üldözések idején fejezték le, s halt vértanúhalált. Így vált a **lovagok, lovas katonák, fegyverkovácsok, szíjjártók, vándorlegények, és a cserkészek** patrónusává

A hiedelmek és népszokások a mai napig nem a szentre, hanem a római pásztorünnep rítusaira emlékeztetnek. Nálunk és a szomszéd népeknél egyformán e napon történt az állatok első kihajtása, amely leggyakrabban zöld ággal történt, ugyanis a néphit szerint ez az állatok gyarapodását szolgálja, és rontáselhárító magyarázatot is kapott.

Népszokás: Tavaszköszöntő hatodnap. Korai káposzta vetése. Gyógyítók, tudók estéje. Határbejáró és mezsgye-kimérő, közösségi nap.

Határjáró: Keljetek fel jó szomszédok! Tarisznyázva induljatok! Határokat bejárjátok, jelkarókat vizsgáljátok! Dülök helyét kimérjétek, vetéseket szemléljétek! Szőlőtőkét megnézzétek – mindezt borral köszöntsetek!

A húsvéti határjárásnak - egyházi jelentése mellett - a tavaszi vetések mágikus védelme, a határjelek megújítása és a források megtisztítása volt a célja.

Népszokás: Nagyvásár. Gulyások, lovászok ünnepe. Állatok kihajtása. Fiatalok határjárása.

Rontás-elhárítás, termékenységarázkeltés. Asszonyi dologtiltó, gonoszjáró nap.

Rontásűző:

Só a ház köré, zöldág az ereszre,
Seprű az ajtóba, patkó a küszöbre! Madzag a kilincse,
fokhagyma ablakba, Koszorú a falra, sós víz az
asztalra! Most próbálkozz, Szépasszony!

Harmatszedő: Hasznot szedek, bővet szedek – viszek is, hagyok is.

Szedem felit, hagyom felit – viszek is, hagyok is.

Hogy tej jöjjön, vaja gyűjjön – viszem az egészet!

Igéző: ***Süss föl nap! Szép György nap!***

Kertek alatt jószágaim – megfagynak.

Terítsél le köpönyeget – adjál rétnek jó meleget – sarjadjon!

Adjál nekünk jó füveket – védjed rontástól a tejet – gyógyítson!

Úgy zsendüljön a jószágom – ahogy levél a zöld ágon – kihajtsa!

Időjelző: Áprilisi hó és fagy, nyárra kevés fűvet hagy.

Áprilisi népszokások

Szent György-napi kilövés

Lányokat–legényeket összepárosító, ill. hibáikat kiéneklő népszokás.

A legények kikiabálták, „kilőtték” a lányok és asszonyok hibáit. Boriban Szent György napjának előestéjén, amikor a falu már elcsendesedett, a legények kimentek a Szarkás dombra, szalmát, öreg seprűket vittek magukkal, s ezekből tüzet gyújtottak. Amikor a tűz fellángolt, az egyik legény elkiáltotta magát:

Pú Szent György, meglőlek! (Ilyenkor puskaport is robbantottak.)

Erre a másik legény válaszolt: Ne lőjj, jó vitéz!

Majd a harmadik: Mit ígérsz?

Aki először kiáltott, felelt: Szépet, jót.

Ezután az előre felírt lányok és asszonyok hibáit, rossz tulajdonságait kikiabálták. Senkit sem neveztek meg; a kilövést így kezdték: *az egyszeri kislány...*, *az egyszeri asszony...*, *az egyszeri papné...*

Amikor mindenkit „kilőtték”, hazamentek. **A Szent György-napi kilövést a faluban a lányok és asszonyok elbújva hallgatták.** Vámosladányban a tüzet egy nagy fa alatt rakták a legények, majd amikor már lánggal égett, körültáncolták, átugrálták, a meggyújtott rossz seprűket feldobálták, miközben nemcsak a lányok és asszonyok hibáit kiabálták ki, hanem a lányokat és legényeket is összepárosították.

A pásztorfogadás : A hagyományos pásztorvilág idejében április 24-én volt a *pásztorfogadás*. Takáts Gyula somogyjádi kanász adatközlője erre így emlékezik: „Pásztorfogadásra dobulás szerint hívták össze a pásztorokat a kocsmába. Ott a bíró fölkérdelte, kit akarnak pásztornak. A többség döntött a pásztorról. A bíró csinálta meg a *pásztorszerződést*. Ezt aláírta a pásztor, a bíró és az esküdtek... A pásztorfogadások április 24-én, Szentgyörgy napján voltak mindig. Ekkor fogadták a csikóst, csordást, a kanászt és a kovácsot, mert a községé volt a műhely. Volt úgy, hogy a pásztorságra hatnyolc pásztor is jelentkezett, de volt úgy is, hogy a pásztor csak visszamaradt.”

Buzsákon a községi legeltetési társulat által fogadott **pásztor fizetsége általában a következő volt:** „Egy fölöntő rozs, fél fölöntő búza, 1 hold szántó, 1 hold rét, 1 rakat fa; ezeket a társulás fizette, darabonként 1 kenyér, kihajtáskor tojásszedés, búcsúkor bocskorpénz, karácsonykor minden gazdától 1 liter bor megjárt.”

A harmatszedés : E napot a magyar néphit rontásra, varázslásra alkalmas időpontnak tartotta. Jellegzetes megnyilvánulása ennek a hitnek a harmatszedés. **Régen az ég áldásának, a termékenység jelképének és eszközének tekintette a harmatot.** A György-nap a magyar néphitben a *boszorkányos napok* közé tartozik, ilyenkor – a boszorkánypörök tanúsága szerint is – különösen nagy a hatalmuk. **Aki e nap hajnalán kimegy a keresztútra, megláthatja őket. A boszorkányok harmatot szednek a mezőről: egy lepedőt végighúznak a búzavetésen, otthon kicsavarják belőle a nedvet, így állítólag ellopják a fele termést.**

A lányok a Szent György-nap előtti éjszakán lepedőket húztak a legelőn, közben ezt mondták: Hajnali harmatot szedtek a tejhaszon érdekében vászonabrosszal vagy a köténnyel, miközben mondogatták: „*Mind szedem..., vagy Vaját viszem, tejét nem, vaját viszem, tejét nem. A harmatos ruhadarabot a tejesfazékba facsartak ki, hogy sok vajuk legyen.*” **Fejéskor ezt a nedves lepedőt ráterítették a tehén farára, és hitük szerint, ettől a varázslattól több tejet adott.** A boszorkányok azonban – ha nem akadályozzák meg őket – Szent Györgykor megbetegítik az embereket, megrontják az állatokat, a tehenet (véres tejet ad), elveszik a hasznát, a szerencsét. Ezért a nap legfontosabb szokása a boszorkányrontás elleni védekezés. Az Ószövetség az ég áldásának, a termékenység jelképének és eszközének tekintette a harmatot. Hajnali harmatot szedtek a tejhaszon érdekében vászonabrosszal vagy a köténnyel. A harmatos ruhadarabot a tejes fazékba facsartak ki, hogy sok vajuk legyen.

A boszorkányrontás elleni védekezés

Szent György-nap hajnalára mindenütt *nyírfaágakat* tűznek a kerítésre, kapura, ajtóra, ablakokra, mert ez távol tartja a boszorkányokat. Ez volt a tavaszi gonoszjáró nap is, amikor a boszorkányok szabadon garázdálkodhattak. Ilyenkor tüskés ágakat tűztek a kerítésbe, ajtóra, hogy a gonoszt távol tartsák. A régi boszorkányperek szerint a boszorkányoknak ilyenkor különösen nagy volt a hatalmuk. Aki ilyenkor a keresztútra ment, láthatta a boszorkányokat harmatot szedni.

Közismert hiedelem volt, hogy a boszorkányok különböző tárgyakkól (pl. lepedő, kötény) tejet tudnak fejni. Buzsákon piros rongyot kötöttek kihajtáskor a kisborjú kötelére, hogy megvédjék a rontástól. Kaposváron még az 1940-es években is szokás volt zöld gallyakkal díszíteni a kaput. A cigányok ezen a napon úgy mentek gyógynövényt gyűjteni, hogy a szekér kerekét és a lovak szerszámát befonták fűzfaággal, a lovakat pedig fűzfakorbáccsal hajtották. Hitük szerint így a gonosz nem tud felmenni a szekérre. Az állatokat pedig a Szent György napi tűzön hajtották keresztül, hogy az ártó szellemektől és a rontástól megtisztuljanak.

Gonoszelhárító, termékenységvarázsló céllal a marhákat láncon, fejszén, ekevason, tojáson, a gazdasszony kötényén stb. hajtották át. Nagy jelentőséget tulajdonítottak annak a vesszőnek, zöld ágnak is, amellyel az állatokat először hajtották ki a legelőre.

Közismert hiedelem, hogy a boszorkányok különböző tárgyakkól (pl. kútágas, lepedő, kötény) tejet tudnak fejni.. A boszorkányok rontása ellen zöld ágakkal, füstöléssel, fokhagymával védekeztek.

Juhbemérés Szent György napjához köthető pásztorszokás a kalotaszegi „juhbemérés”. Ilyenkor állapították meg, hogy a gazdák a nyár folyamán milyen sorrendben, mennyi tejet kapnak. Ez még a lakodalomnál is nagyobb ünnep volt, ezért evés-ivással és táncmulatsággal zárták a napot.

Hagyományosan Szent György napjához kapcsolódó jellegzetes pásztorszokás Kalotaszegen az ún. **tejbemérés**. Ilyenkor állapítják meg, hogy a gazdák a nyár folyamán lemért tejmenységnek megfelelően milyen sorrendben, mennyi tejet kapnak. Evés-ivás, táncmulatság zárta a napot

Szent György napi varázslások:

Szent György nap hajnalának harmatához Somogy-szerte az a hiedelem fűződik, hogy ha abban a lányok megmosakodnak, nem lesznek szeplősök, hanem szépek és egészségesek lesznek (Kapoly, Balatonszentgyörgy, Somogyszentpál, Mesztegyő, Kaposvár stb.).

Kutason a György-nap előtti este a **fejökét kitették** a mesgyére. Ameddig reggelre a harmat belepi, addig adja tele majd a tehén tejjel.

A Szent György-nap varázserejét tükrözi, hogy a néphit szerint az ekkor szedett füvek (pl. a kakukkfű) gyógyító erejűek.

Aki az április 24. előtt előbújó gyíkot megtapogatja, annak a keze varázserejű lesz a torokbetegségek gyógyítására.

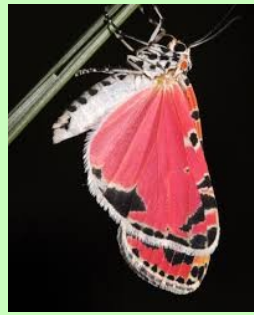
Egy juhász (híres faragó népművész) mesélte a következőket Takáts Gyulának: „Tóth Józseftől, nagybátyámtól láttam (1956-ban 98 éves korában halt meg), hogy amikor a kígyót Szentgyörgy nap előtt agyonütötte, a nyelvét kivette, és azt az ostor végébe fűrt lyukba tette, és a lyukat visszaszögezte szilvaszöggel. Ezt azért csinálta, mert az ilyen ostorral őrzött fóka nem szélledős, és több szerencse volt az ilyen állatokkal. Új szegődéskor is ilyen ostorral durrogtatta végig a kanász a legelőt, hogy a jószág ki ne szökjön belőle.

Pásztorbotok kígyó faragással

kakukkfű

Közismert hiedelem az is, hogy ha valaki Szentgyörgy előtt **piros pillét** fog, szerencsés lesz; van aki ezt a pénztárcájába is beleteszi.

A niklaiak szerint a piros lepke egészséget, a sárga betegséget jelent.

Ha ezen a napon a kapolyi eladó lány páros vadludat lát az égen repülni, még a zöldfarsangban férjhez megy. Ez a nap jó az uborkavetésre, mert így nem lesz kesernyés (Mesztegnyő, Somogyszentpál). Berzencén hajnalban vetnek uborkát, mert ettől jobban nőnek, szaporodnak. Tilos viszont varrni, mert aki ezt megteszi, másnapra megvakul (Tapsony).

Berzencén ezt rigmusban fejezik ki:

*„Szent György napján inget varrtam |
Márok napján megvakultam.”*

Az eredetileg horvát lakosságú Berzencén egy másutt nem ismert hiedelmet is feljegyezték: „Sz. Györgykor **nem szabad víz mellett elmenni, mert boszorkány ül a parton, és babát mutat a gyermekeknek, mire behúzza a vízbe.**”

A somogyi uradalmak cselédei régen ezen a napon költöztek új szegődési helyükre, ilyenkor a puszták népe mozgásban volt.

A népi emlékezet szerint mindig esni szokott az eső, megáztak az úton lévő cselédek.

Egyes helyeken Szent György napján közmunkákat is végeznek, pl. Szennában régen ilyenkor volt a högyláttatás, azaz a hegyközség tagjai ekkor végezték el közösen a tavaszi mezsgyetisztítást, útrendezést.

Szent György napját a néphit alkalmasnak tartotta a **földbe rejtett kincs keresésére**.

A kincsről úgy hitték, hogy minden hetedik évben Szent György-napkor lángot vet.

Gyík:

- A gyík egyértelműen a sárkány kicsiben. Logikus, hogy helyet kap a György napi hagyományok között. A Szent György-nap előtt fogott gyíkkal és kígyóval kapcsolatosan sok a hiedelem..
- Nagykőrösön a Szent György-nap előtt fogott gyíkot a torokgyík megelőzésére tartották alkalmasnak.
- A gyíkot szerencsére nem bántották, hanem a torkánál háromszor végighúzták gyűrűsujjukat, majd megkenték a saját torkukat háromszor.
- Másutt azt tartják, hogy amelyik kézzel megfogták a gyíkot, azzal gyógyítani lehet,
- vagy a Szent György-nap előtt fogott kígyóval tudást lehet szerezni.
- Moldvában úgy hiszik, hogy aki Szent György előtt kígyót agyoncsap, annak megnő az ereje, de ha a kígyó elmegy, akkor elviszi az illető erejét.

Időjósló nap is:

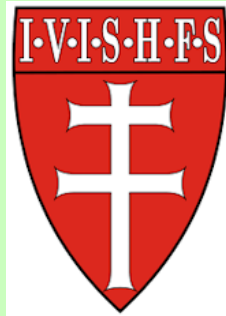
- Szent György-napi dörgés, jó bortermés – tartja a mondás, de nem csak a bor, hanem általában a jó termés előhírnöke volt a György napi égzengés.
- A Szent György-nap előtti mennydörgésről azt tartották, hogy ha Szent György-nap előtt hallik, akkor bő áldás lesz. Ahonnan hallatszik, abból az irányból várható egész esztendőben az eső. A mennydörgés, akárcsak a György napi eső, bő termést ígér.
- Szent György-nap után kalapáccsal sem lehet visszaverni a fűvet. - mondják, tehát nincs mese, a várva várt tavasz ekkor már mindenképpen beköszönt.
- A Gyimes-völgyi magyarok szerint, aki Szent György-nap **előtt** megfürdik a szabadban, az egész évben nem lesz rühes.
- Szent György napját általában a kártya vetésére tartották alkalmas időpontnak. Jó előjelnek tartották, ha a kártya vetés után a búzajáró nem látszott ki a búzából.
- Mint húsvétkor, ekkor is sor kerül a kutak megtisztítására, a határjelek felújítására.
- ha e nap előtt megszólalnak a **békák**, az korai tavaszt és nyarat jósol. Másutt ugyanez esőtlen nyarat jelez. A békát gyógyításra is használták: kiszárított békával és ráolvasással szemölcsöt gyógyítottak.

Lovagrendek patrónusa

Többlovagrendek patrónusa, így a magyar alapítású Szent György Lovagrend is. A muszlim kultúrkörben Szent Dserdsis néven tisztelik (legfőképp Moszulban). Dserdsisről azt tartják, hogy negyvenszer állta ki a tűzpróbát.

Sárkányölő Szent Györgyév századokon át a lovagok, fegyverkovácsok, szíjjártók, vándorok, lovaskatonák és a vándorlegények patrónusa volt. A jelenben a CSERKÉSZEKÉ és a rendőröké.

Szent György Lovagrend